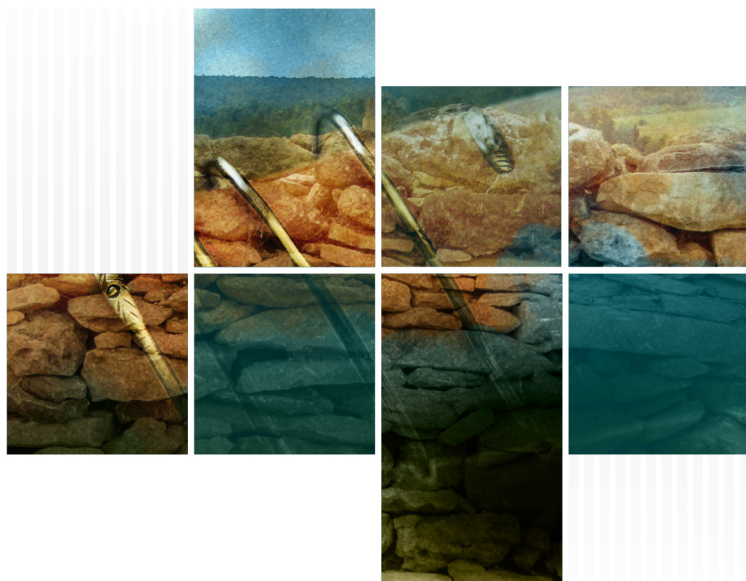

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Arheologie Preistorică, Universitatea Liberă din Berlin

Statut și prestigiu în epoca fierului și cea romană în spațiul tiso-nistrean

25–28 februarie 2026

PROGRAM ȘI REZUMATE

Chișinău 2026

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Arheologie Preistorică, Universitatea Liberă din Berlin

**Statut și prestigiu
în epoca fierului și cea romană
în spațiul tiso-nistrean**

25–28 februarie 2026

PROGRAM ȘI REZUMATE

Chișinău 2026

Comitetul organizatoric:

Aurel Zanoci (Universitatea de Stat din Moldova)

Vasile Iarmulski (Universitatea de Stat din Moldova;
Universitatea Liberă din Berlin)

Sergiu Matveev (Universitatea de Stat din Moldova)

Andrei Corobcean (Universitatea de Stat din Moldova)

Dumitru Condrea (Universitatea de Stat din Moldova)

Victor Dulgher (Universitatea de Stat din Moldova)

Vladimir Chitic (Universitatea de Stat din Moldova)

Sergiu Serbinov (Universitatea de Stat din Moldova)

Comitetul științific:

Michael Meyer, Prof. univ. dr.
Universitatea Liberă din Berlin

Lucrețiu-Ion Bîrlița, Prof. univ. dr.
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

 0000-0002-8479-4666

Sergiu Matveev, Conf. univ. dr.
Universitatea de Stat din Moldova

 0000-0001-8515-2852

Ovidiu Țentea, Dr.
Muzeul Național de Istorie a României

 0000-0001-5747-4192

Vasile Iarmulski, Dr.
Universitatea de Stat din Moldova / Universitatea Liberă din Berlin

 0000-0002-9013-1973

Aurel Zanoci, Conf. univ. dr.
Universitatea de Stat din Moldova

 0000-0002-3236-7582

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Statut și prestigiu în epoca fierului și cea romană în spațiul tiso-nistean : Colocviu,
25-28 februarie 2026 : Program și rezumate / comitetul organizatoric: Aurel Zanoci [et al.] ;
comitetul științific: Michael Meyer [et al.]. – Chișinău : Editura USM, 2026. – 28 p.

Antetit.: Centrul de Arheologie “Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova,
Institutul de Arheologie Preistorică, Universitatea Liberă din Berlin. – [40] ex.

ISBN 978-9975-62-999-7.

CZU 902/904“638”(048.3)

S 79

Eveniment realizat în cadrul subprogramului 011501 ArHe –
„Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă
a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”

Universitatea de Stat din Moldova

Platforma de formare și cercetare interdisciplinară
în domeniul arheologiei „Vasile Pârvan”,
Blocul central

Miercuri, 25 februarie 2026

12.00–18.00

Sosirea și cazarea participanților

18.30

Cina

Joi, 26 februarie 2026

8.00–9.00

Micul dejun

9.30–10.00

Universitatea de Stat din Moldova, Blocul central, holul de la etajul 2

***Vernisarea expoziției „Miros de pâine caldă.
Pâinea în epoca regatului dac”***

Parteneri: Universitatea de Vest Timișoara, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău.

10.00–11.00

Deschiderea lucrărilor colocviului

Lansarea lucrării: Vasile Iarmulschi, Octavian Munteanu, *Fibulae loquuntur. Mobilitate și conectivitate în Europa Centrală și de Est la răscruce de milenii (o istorie a circulației agrafelor în spațiul pruto-nistrean) / Mobilität und Konnektivität in Mittel- und Osteuropa um Christi Geburt (eine Geschichte der Verteilung der Fibeln im Pruth-Dnjestr-Raum)*. Colecția Periegesis Archaeologica #3. Chișinău, 2025 (Aurel Rustoiu, Sergiu Matveev)

1

2

3

11.00–11.30

Pauză de cafea

11.30–13.30

Comunicări

Moderatori: Sebastian Matei, Octavian Munteanu

Aurel Zanoci

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),

Dumitru Condrea

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Incintele circulare din prima epocă a fierului din spațiul pruto-nistrean: fortificații comunitare sau centre de reședință?

Andrei Corobcean

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Considerații privind interpretarea statutului social al vestigiilor funerare din epoca fierului

Vladimir Chitic

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Sergiu Serbinov

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),

Podoabe cu valoare de prestigiu social descoperite în necropola hallstattiană târzie Giurgiulești „Stâna lui Mocanu”

Denis Topal

(National Museum of History of Moldova, Chișinău)

Manifestations of prestige in nomadic burials of the Scythian period in the Dniester-Danube region

13.30–15.00

Pauză de prânz

1

2

3

4

15.00–17.30

Comunicări

Moderatori: Iosif Vasile Ferencz, Andrei Corobcean

Valeriu Sîrbu

(Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București)

Prestigiu și ierarhie la elitele getice din sec. IV-III a. Chr. reflectate în toreutică (piese, motive, scene și compoziții decorative)

5

Cristian Corolenco

(Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău)

Prestigiu, ritual și consum: vinul în ospăturile funerare ale sciților. O analiză cantitativă pe baza amforelor

6

Aurel Rustoiu

(Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca),

Senica Țurcanu

(Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași)

Coifurile elenistice de la est de Carpați: embleme ale aristocrației locale. În legătură cu un obrăzar de coif decorat în relief descoperit recent

7

Victor Dulgher

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Locuința ca manifestare a statutului social la comunitățile getice din sec. IV-III a. Chr.

8

Octavian Munteanu

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),

Vasile Iarmulski

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

De la utilitar la prestigios: fibulele ca markeri ai ierarhiilor sociale în spațiul pruto-nistean în perioada secolelor III-I a. Chr.

9

17.30–18.00

Discuții

18.30

Cina

Vineri, 27 februarie 2026

8.00–9.00

Micul dejun

9.00–11.00

Comunicări

Moderatori: Aurel Rustoiu, Sergiu Matveev

Sebastian Matei

(Muzeul Județean Buzău)

Statutul și prestigiul davei dacice de la Cârломănești reflectat de descoperirile arheologice

Mihail Băț

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Elite invizibile: despre o descoperire recentă a unui pumnal de tip sica în Republica Moldova

Iosif Vasile Ferencz

(Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva),

Dorel Micle

(Universitatea de Vest, Timișoara)

Statut și prestigiu în epoca regatului dac la Ardeu

Horea Pop

(Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău)

Elitele dacice din nord-vestul României la ele acasă

Lavinia Grumeza

(Institutul de Arheologie, filiala Iași)

Statut și prestigiu în lumea sarmatică dintre Carpați și Prut: o reevaluare a elitelor

11.00–11.30

Pauză de cafea

11.30–13.30

Comunicări

Moderatori: Lavinia Grumeza, Dumitru Condrea

Ovidiu Țentea

(Muzeul Național de Istorie a României, București)

Structuri cu caracter militar și elite locale la Dunărea de Jos în epoca romană

15

Vasile Iarmulski

(Universitatea Liberă din Berlin),

Octavian Munteanu

(Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău)

Vase de bronz de epocă republicană târzie din regiunea est-carpatică: semn al prestigiului social?

16

Alexandru Popa

(Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe)

Statut și prestigiu social în lumina „importurilor” provincial-romane din barbaricum-ul sud-est European din perioada primelor trei secole ale erei creștine

17

Vlad Vornic

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău),

Sergiu Matveev

(Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

Nu tot ce strălucește este aur. Analize XRF la fibule cu piciorul întors pe dedesubt

18

13.30–14.00

Discuții

14.00–15.00

Pauză de prânz

15.00–18.00

Vizite de documentare în muzeele din or. Chișinău

18.30

Cina

Sâmbătă, 28 februarie 2026

Plecarea participanților

Incintele circulare din prima epocă a fierului din spațiul pruto-nistrean: fortificații comunitare sau centre de reședință?*

Aurel Zanoci

ID 0000-0002-3236-7582

Dumitru Condrea

ID 0000-0001-9799-7756

În prima epocă a fierului, spațiul pruto-nistrean, în special regiunea de silvostepă, a fost populat de comunități sedentare, a căror prezență este documentată printr-o serie de culturi arheologice, cum ar fi: Chișinău-Corlăteni, Holercani-Hansca, Saharna și Basarabi-Șoldănești. În cadrul acestor culturi au fost atestate mai multe situri arheologice, reprezentate de așezări și necropole. Și doar în arealul de răspândire a culturii Saharna (sec. X-IX a. Chr.) au fost identificate vestigii ale unor incinte fortificate. Astfel, în urma periegezelor, ale prospecțiunilor geofizice și ale săpăturilor arheologice, realizate în ultimele decenii, în regiunea de silvostepă a spațiului pruto-nistrean au fost documentate 12 amenajări de acest fel, dintre care majoritatea (11 situri) sunt concentrate în bazinul Nistrului Mijlociu. Ele, de regulă, sunt amplasate la marginea unor mari așezări deschise, cu suprafața de 3-10 ha, având, totodată, și alte câteva așezări în imediata apropiere. Majoritatea incintelor fortificate au forma circulară sau quasi-circulară, închizând o suprafață redusă, care variază de la 0,16 la 0,5 ha. De obicei, ele sunt înconjurate cu o linie defensivă, iar în cazul siturilor Saharna „Rude” și Saharna „Valea de Mijloc” – cu două linii concentrice. Acestea constau dintr-un „zid” cu lățimea de cca 1,0-2,0 m, care reprezintă o carcasă din lemn, umplută cu pământ și piatră, iar în fața lui, de regulă, este amplasat un șanț, ale cărui dimensiuni, la fel, sunt reduse.

Deocamdată, săpături arheologice în interiorul acestor incinte au fost realizate la Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Țahnăuți și Butuceni, iar prospecțiuni geofizice – la Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „Rude”, Saharna „Valea de Mijloc”, Țahnăuți și Horodiște „La Șanț”. Rezultatele investigațiilor denotă prezența vestigiilor unor construcții, uneori de proporții mari, gropi de provizii etc.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

Judecând după suprafața și sistemul defensiv „modest” al acestor fortificații, este puțin posibil ca ele să fi prezentat un obstacol serios în calea invadatorilor. Din aceleași considerente, ele nu puteau servi nici drept refugiu pentru comunitatea numeroasă din apropiere. Astfel, se poate presupune că ele, mai degrabă, reprezintă niște „centre de reședință” / „simbol al puterii” ale căpeteniilor locale, în a căror „subordine” se afla populația din teritoriile aferente.

O astfel de organizare nu este ceva specific doar pentru comunitățile culturii Saharna. Asemenea incinte sunt cunoscute la sfârșitul epocii bronzului - începutul epocii fierului atât în Europa de Est (cultura Chernyi Les), cât și în Europa Centrală și de Vest.

Considerații privind interpretarea statutului social al vestigiilor funerare din epoca fierului*

Andrei Corobcean

ID 0000-0002-9886-301X

Vestigiile funerare au fost și rămân unul din cele mai fertile domenii în privința ogîndirii aspectelor religioase, sociale, identitare, economice și politice din viața comunităților pre- și protoistorice. Ponderea acestei categorii de descoperiri în interpretarea arheologică rămâne destul de ridicată și relevantă. Acest fapt se datorează complexității structurilor funerare, care dezvăluie informații despre rit și ritual, construcții funerare, inventar și resturi ale ospățului ceremonial. Pornind de la descrierea, analiza comparativă a acestor elemente și generalizările de ordin istorico-antropologic, interpretarea practicilor funerare ne deschide o gamă variată de modele socioculturale, care trebuie tratate cu prudență.

Diversitatea tradițiilor funerare în epoca fierului este, de multe ori, explicată în sensul manifestării unor diferențe etnice și sociale, fapt favorizat, în special, de posibilitatea corelării datelor arheologice cu cele scrise. Astfel de corelații însă se rezumă la identificări generale, de obicei ipotetice. Diferențele în tratamentul funerar pot reflecta deosebiri de statut social, deși, în multe situații, proiecția arheologică a acestuia poate fi irelevantă. Evident, construcția funerară complexă și inventarul bogat relevă o atenție deosebită a comunității față de un defunct, în funcție de statutul pe care acesta l-a deținut în timpul vieții. Dacă, în cazul mormintelor complexe și bogate din spațiul carpa-to-nistean, interpretarea statutului social ar fi mai facilă, necropolele prezintă, mai degrabă, un tablou mai uniform, în care diferențierile sociale posibile sunt greu de sesizat. Pe lângă diferențele modului de viață sau cele etnice, cele religioase (nu neapărat generalizate la o anumită identitate etnonimică) pot influența reflectarea sau nereflec-tarea statutului social al defuncților.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

Podoabe cu valoare de prestigiu social descoperite în necropola hallstattiană târzie Giurgiuilești „Stâna lui Mocanu”*

Vladimir Chitic

 0000-0003-1950-2820

Sergiu Serbinov

 0000-0001-6163-1111

Necropola hallstattiană târzie din punctul „Stâna lui Mocanu”, situată în sud-vestul satului Giurgiuilești (raionul Cahul, Republica Moldova), la confluența râurilor Prut și Dunăre, reprezintă unul dintre cele mai relevante situri funerare din a doua jumătate a secolului al VII-lea și secolul al VI-lea a. Chr., din regiunea est-carpatică și nord-pontică. În urma cercetărilor arheologice de salvare, efectuate în 1997 de către arheologii O. Levițki și V. Haheu, au fost atestate cinci morminte de inhumatie, dintre care unul era dublu. Defuncții aveau orientare pe axa sud – sud-est și sud – sud-vest. Inventarul funerar al acestora este dominat de podoabe, depuse strategic în jurul craniului, brațelor sau toracelui, reflectând o grijă și un respect deosebit față de statutul decedatului avut în timpul vieții. Printre ele se remarcă obiectele de bronz, precum o fibulă de tip Glasinac II, cinci dispozitive eliceforme cu trei aripioare, doi cercei cu capete conice și o piesă spiralată. De asemenea, se evidențiază și diversitatea mărgelilor confecționate din pastă vitroasă, caolin și lut, nu în ultimul rând, sunt de menționat și scoicile Kauri.

Majoritatea podoabelor, cu excepția unui șirag de mărgele caolinoase și a unei străchini tronconice cu buza răsfrântă, au fost descoperite în mormântul nr. 1, ceea ce indică statutul deosebit de care a beneficiat persoana în timpul vieții. Astfel, privilegiile sociale i-au permis acesteia să acceseze resurse exotice și rețele de schimburi extinse, ceea ce putea facilita ulterior încadrarea într-o elită a societății hallstattiene.

Ritul și ritualul atestate în necropola de la Giurgiuilești, precum și obiectele depuse alături de defuncți își au analogii în necropolele din perioada hallstattiană târzie de la Enisala, Cimbala, Ferigile, Piatra Frecăței, Satul Nou, Novoselskoe, Stubalija, Novi Pazar etc. Astfel, aceste descoperiri ne sugerează prezența unei societăți stratificate, cu elite locale, conectate la dinamici culturale și economice extinse, unde bunurile de prestigiu nu doar decorează defuncții, ci structurează relațiile sociale și ritualurile funerare.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

Manifestations of prestige in nomadic burials of the Scythian period in the Dniester-Danube region

Denis Topal

 0000-0002-8586-4427

Classical nomadic burials in the Dniester-Danube region are not only acts of burial but, above all, public rituals that convey prestige and social rank. In the context of highly mobile steppe groups, where power and hierarchy are weakly established in permanent settlement architecture, the kurgan rite becomes a key “theater of status” in which the elite demonstrates their right to memory, space, and control over resources. Monumentality is the primary manifestation of prestige: the barrow’s size, the complexity of its construction, and the burial architecture (chambers, catacombs, wooden structures) reflect the ability to mobilize labor and material resources. The multi-stage ritual, additional filling, and additional sacrificial complexes strengthen the kurgan as a long-term center of collective memory. Of particular significance are practices of conspicuous expenditure – human sacrifices and the deliberate destruction or burning of funerary structures – which should be interpreted as a symbolic destruction of value and a confirmation of superiority through the expenditure of resources. The second set of prestige indicators is linked to military ideology: weapons and the full set of armaments serve as emblems of rank but acquire status significance primarily in combination with other symbols of elite status. Equally important are horse equipment and horse burials, which express the rider’s prestige as a bearer of mobility and the right to violence. Costume and belt fittings serve as a language of physical discipline, denoting membership in an elite group. The unique nature of the Dniester-Danube region resides in its frontier nature. Imported and “exotic” objects (luxury vessels, jewelry, mirrors) function here as symbols of long-distance connections and mediation, transforming prestige into a resource for intercultural communication. Overall, the prestige of the region’s nomads’ burials does not represent simple “wealth”, but a complex strategy of power based on monumentality, military capital, conspicuous consumption, and control over relationships with the outside world.

Prestigiu și ierarhie la elitele getice din sec. IV-III a. Chr., reflectate în toreutică (piese, motive, scene și compoziții decorative)

Valeriu Sîrbu

 0000-0002-6784-641X

Executate din aur sau argint aurit, piesele toreutice pot fi grupate în trei categorii principale: a) echipament de ceremonie (coifuri, cnemide, aplice, coliere, brățări, inele); b) veselă pentru ospete (pocale, rhyta, phialae, boluri, căni); c) aplice de harnașament.

Piesele specifice geților sunt: a) coifurile, indiscutabil, o creație originală, ele fiind descoperite doar în aria locuită de ei, b) deși își au originea în lumea persană și greacă, reprezentările figurative de pe cnemide, pocale și rhyta au multe elemente diferite față de cele din aceste civilizații, c) aplicele de harnașamente sunt de inspirație scitică, însă lumea tracică a creat un tip deosebit, și anume capete de cai în vârtej, unele puternic stilizate, iar reprezentările de pe multe dintre ele sunt diferite de cele ale altor popoare.

Desigur, la aceste piese, produse în aria de locuire a geților/tracilor nordici, trebuie adăugate o serie de alte artefacte, similare sau de tipuri diferite, importate, îndeosebi, de la tracii sudici sau din lumea greacă.

Dintre motivele și scenele caracteristice geților, menționăm: a) „procesiunea animalelor”, b) ochii exoftalmici, c) motivul pasăre de pradă – pește – mistreț/iepure, d) personajele pe tron. Unele personaje din scenele figurative poartă costume similare cu cele menționate în sursele scrise ca fiind specifice tracilor.

Ceremoniile de învestitură și cele religioase, primirea soliilor, căsătoriile sau sărbătorile care aveau loc la curțile aristocrației de rang înalt erau prilejuri potrivite pentru cei ce le purtau să-și etaleze bogăția și prestigiul.

Ni-i putem imagina pe acești „prinți de aur și argint” în procesiuni ceremoniale, în care echipamentul fastuos și scenele care-l împodobeau erau menite să-i impresioneze pe participanți.

Descoperirile arheologice atestă existența unui „patrimoniu getic” de piese, motive și compoziții decorative, care reprezintă o „voce” distinctă a Antichității și o importantă moștenire lăsată umanității.

Prestigiu, ritual și consum: vinul în ospăturile funerare ale sciților. O analiză cantitativă pe baza amforelor*

Cristian Corolenco

 0009-0000-4365-9866

Vinul grecesc ocupa un loc privilegiat în cadrul procesiunilor funerare scitice, având atât o valoare simbolică, cât și una de prestigiu. Recipiente esențiale pentru transportul și depozitarea vinului erau amforele, prezente cu o frecvență ridicată în inventarele funerare ale majorității tumulilor scitici cercetați. În ultimele decenii, studiul amforelor grecești a înregistrat progrese semnificative, în special în ceea ce privește morfologia, datarea și capacitatea lor volumetrică. Aceste seturi de informații – în mod particular, cele referitoare la capacitate, variabilă în funcție de centrul de producție, perioada istorică și caracteristicile morfologice – permit realizarea unor estimări cantitative privind volumul de vin utilizat în ritualurile funerare. Pe baza acestor estimări, devine posibilă identificarea unor tendințe de consum: variația cantităților de vin de la un complex funerar la altul, distincția dintre mormintele de elită și cele modeste sau formularea unor legități referitoare la rangul social și resursele investite în înmormântările princiare, acestea din urmă distingându-se, de regulă, printr-un număr mai mare de amfore și, implicit, printr-un consum mai ridicat de vin. Analizele aplicate asupra unor tumuli din cadrul unor grupuri funerare din localități precum Târnauca, Butor, Crihana Veche sau Crasnoe permit formularea unor astfel de estimări pe baza fragmentelor de amfore identificabile din punct de vedere morfologic.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 180101 „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”, la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Coifurile elenistice de la est de Carpați – embleme ale aristocrației locale.

În legătură cu un obrăzar de coif decorat în relief,
descoperit recent

Aurel Rustoiu

 0000-0001-7033-1866

Senica Țurcanu

 0000-0002-6235-1442

Coifurile se numără printre cele mai caracteristice elemente de echipament individual, care definesc un anumit statut profesional și/sau social. Ele fac parte din echipamentul defensiv al războinicilor, dar sunt și elemente distinctive ale unor șefi militari. În anumite medii culturale, aceste *headgears* constituie atribute ale aristocrațiilor sau ale preoților, la fel ca tiarele sau coroanele. Tocmai datorită rolului lor simbolic important, coifurile fac adesea obiectul unor depuneri rituale (în mediu umed sau uscat), sunt folosite ca urne cinerare în mediul funerar, sunt ornamentate cu simboluri puternice din punct de vedere magic și ritual etc.

Comunicarea de față se referă la un obrăzar de coif elenistic din bronz, ornamentat cu motive vegetale, care a fost descoperit recent la răsărit de Carpați. Pornind de la această piesă, deosebită din punct de vedere tipologic și artistic, autorii se vor referi la semnificația coifurilor din mediul getic est-carpatic din perspectiva transformării lor în simboluri ale statutului social aristocratic.

Locuința ca manifestare a statutului social la comunitățile getice din sec. IV-III a. Chr.*

Victor Dulgher

 0000-0002-9024-4599

Locuința reprezintă spațiul de trai, unde se desfășoară activitățile zilnice ale unei persoane sau familii. De asemenea, aceasta protejează oamenii de impactul factorilor atmosferici și biotici. Însă, pe lângă latura practică a utilizării construcției locative de către reprezentanții unei comunități, complexele locative reflectă și o manifestare a statutului social al celor care locuiau în ele.

În cazul complexelor locative getice din perioada sec. IV-III a. Chr., estimarea statutului social prin intermediul acestui tip de complexe poate fi efectuată printr-o serie de parametri, legați de particularitățile constructive ale locuințelor.

Dimensiunile mari ale complexelor și prezența mai multor camere în cadrul complexului este un element ce poate fi considerat o reprezentare a statutului social al ocupanților locuinței, datorită volumului de lucru necesar pentru edificarea construcțiilor de mari dimensiuni. Familia ce urma să locuiască acolo trebuia să dețină mijloace pentru a asigura materialele, dar și forța de muncă necesară pentru activitățile de construcție. Totuși, dimensiunea ar putea să reprezinte și un număr mare de membri, nu doar un simbol al prestigiului.

Un alt factor în determinarea statutului social sunt materialele de construcție utilizate pentru edificarea locuințelor. Printre ele, mai prestigioasă poate fi considerată piatra. Aceasta era folosită fie pentru întărirea temeliei, fie pentru edificarea întregului complex locativ. De exemplu, cazuri de utilizare a pietrei la temelia construcțiilor au fost atestate în siturile de la Butuceni, Alcedar „La Cordon”, Hansca „Limbari-Căprărie”, Pivdennoe etc. Totodată, în așezările de la Butuceni și Pivdennoe au fost cercetate și locuințe edificate integral din piatră. Iar în cazul locuinței „A” de la Pivdennoe, alături de piatră, a fost folosită și cărămida din lut.

Utilizarea acestor materiale de construcție este considerată o consecință a relațiilor cu lumea mediteraneeană, la care au avut acces, în primul rând, elitele din mediul barbar în sec. IV-III a. Chr.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvestepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

De la utilitar la prestigios: fibulele ca markeri ai ierarhiilor sociale în spațiul pruto-nistrean în perioada secolelor III-I a. Chr.*

Octavian Munteanu

ID 0000-0001-9340-8002

Vasile Iarmulski

ID 0000-0002-9013-1973

Comunicarea urmează să prezinte opțiunea prin care analiza fibulelor poate contribui la transformarea acestora din simple obiecte funcționale în însemne de prestigiu. Vom pune la bază conceptul de *structuri transnaționale*, discutând modul în care conectivitățile inter-regionale au generat ierarhii sociale în spațiul pruto-nistrean (secolele III-I a. Chr.). Studiul va scoate în prim-plan evaluarea fibulelor prin contexte, tipologie, tehnologie și prin participare la rețele de mobilitate umană. Aceste rețele, care dau naștere structurilor transnaționale și care, la rândul lor, sunt definite ca fluxuri de persoane, obiecte și practici ce transcend frontierele culturale tradiționale, configurează o imagine ierarhizată a comunităților, care devine suficient de vizibilă prin materialul arheologic analizat. Astfel, fibulele simple din fier sau bronz, cu execuție standardizată, reprezentau producția de masă accesibilă categoriilor largi de populație, deținând preponderent funcții utilitare de ordin vestimentar, dar care caracterizau rețele locale și regionale. Contrar acestora, exemplarele mai elaborate vizează segmente limitate de populație. Acestea se asociază cu elitele, conectate la axele transnaționale majore, care includeau spațiul pruto-nistrean în circuite ce cuprindeau spații mult mai largi, cum erau, spre exemplu, conexiunile pe direcția Marea Baltică, Dunărea Mijlocie sau coridorul Niprului. Analiza contextelor funerare vor dezvălui practici rituale diferențiate, care atestă fie depuneri deliberate în inventarele ce reflectă un statut înalt, fie asocieri cu armament în complexe de prestigiu, care semnalează funcții simbolice sau de afirmare identitară. Abordarea subiectului în această cheie demonstrează că ierarhiile sociale în spațiul pruto-nistrean decurgeau inclusiv din poziționări diferențiate în structurile transnaționale ale Europei Centrale, fibulele fiind indicatori ai acestor conectivități stratificate.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

Statutul și prestigiul davei dacice de la Cârломănești, relevat de descoperirile arheologice

Sebastian Matei

 0000-0003-2417-8906

O serie de descoperiri arheologice mai vechi și mai noi au evidențiat un statut aparte al locuirii de la Cârломănești, aceasta remarcându-se ca un posibil centru de putere regional, care domina zona de nord-est a Munteniei și sudul Moldovei în sec. I a. Chr.

Statutul și prestigiul davei de la Cârломănești, în comparație cu alte dave din Muntenia și Moldova, este, în primul rând, relevat de descoperirea unei inscripții pe un fragment de vas, care documentează existența aici a unui *basileus*. Sunt indicii că acest basileu a bătut monedă proprie, după cum o demonstrează descoperirea unui tezaur de 124 de piese ce prezintă anumite particularități de execuție. O altă descoperire importantă care vine să întărească ideea prezenței unui rege la Cârломănești este oferită și de un fragment dintr-un vas, pe care apare înfățișat, în relief, un bust de bărbat îmbrăcat în armură.

O categorie de descoperiri care reflectă statutul special al locuirii de la Cârломănești este reprezentată de plastica antropomorfă și zoomorfă unică în arealul Daciei preromane. Imaginile zoomorfe prezintă lupi, mistreți, cerbi și păsări, iar cele antropomorfe înfățișează bărbați în postura de războinici călare – toate fixate pe un suport conic, cu scopul de a fi expuse, privite sau adorate. O parte din aceste statuete au fost descoperite în interiorul unei clădiri de mari dimensiuni, care, cel mai probabil, a fost un edificiu public, religios.

În ceea ce privește existența edificiilor de cult, datele cunoscute până în prezent ne arată că în fiecare dăvă exista un spațiu sacru, marcat de existența unui templu. În dăva de la Cârломănești au fost identificate până în prezent trei (!) asemenea zone sacre ce sugerează prezența unor construcții de mari dimensiuni, având în interior vetre decorate (*eshara*). În două dintre aceste spații consacrate au fost descoperite trei rânduri de construcții suprapuse. Aceste edificii aveau formă rectangulară sau cu o latură absidată, însă a fost documentat și un templu cu alinamente de coloane, care, pe baza cronologiei davei de la Cârломănești, poate fi considerat cel mai vechi templu cu coloane din Dacia preromană.

Elite invizibile: despre o descoperire recentă a unui pumnal de tip sica în Republica Moldova*

Mihail Băț

ID 0000-0001-6642-2888

Farmecul necunoscutului, vehiculul care de-a lungul timpului a pus în mișcare grupurile de oameni să ia calea aventurii, ne amintește de o mai veche cugetare a lui Tacitus: „Omne ignotum pro magnifico est” (Agricola, 30). În acest sens, perioada La Tène târziu din Europa de Sud-Est este bine cunoscută prin conexiunile culturale complexe, care au implicat mobilitatea unor grupuri de războinici, alături de conducătorii și elitele lor. Prezența acestora a fost documentată de descoperirea unor artefacte de prestigiu distincte (de regulă, armament, piese de port și podoabe ș.a.), precum și de comportamentul funerar specific zonei de origine. În timp ce unele secvențe ale acestui fenomen sunt bine documentate, dacă ne referim la cultura Poienеști-Lucașeuca, alte legături pe distanțe mari au fost doar intuite, precum conexiunile cu grupul Padea-Panagjurski Kolonii. Drept urmare, este cazul să amintim istoria unor categorii de piese, până nu demult necunoscute în spațiul pruto-nistean, precum pumnalele de tip *sica*. Până în prezent, se cunoștea doar o singură descoperire de acest tip – pumnalul de la Potârca, datat în intervalul LT D1 - LT D2a. La finele anului 2025, o descoperire recentă a unui pumnal curb de tip *sica* a fost predată la Centrul de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova). Conform datelor preliminare, piesa provine din zona localităților Fundul Galbenei și Logănești din raionul Hâncești. Comunicarea noastră va releva caracteristicile morfologice și tipologice ale artefactului, analogiile și reperele cronologice, precum și atribuirea culturală a noii descoperiri.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

Statut și prestigiu în epoca regatului dac la Ardeu

Iosif Vasile Ferencz

0000-0001-9510-0052

Dorel Micle

0000-0003-4852-8819

Noțiunea de prestigiu, din perspectiva științelor sociale, se referă la anumite valori simbolice, precum onoarea, respectul și stima pe care atât indivizii, cât și grupurile sociale le pot dobândi datorită trăsăturilor și realizărilor în diverse domenii, recunoscute social. Indivizii, precum și grupurile care se bucură de un prestigiu ridicat sunt respectați, stimați și admirați. Prestigiul este strâns legat de statut, iar ambele concepte conturează procesul evaluării sociale prin care este definită poziția în societate. Este un fenomen ce caracterizează relațiile sociale și poziționează indivizii pe o scară a valorii sociale, prin care se formează baza ierarhiei sociale. În acest fel, putem spune că prestigiul este un fenomen complex de atribuire a valorii.

În literatura sociologică, termenul *prestigiu* este folosit adesea ca sinonim al celui de *statut*, deoarece ambele concepte desemnează evaluarea socială și sunt diferențiate în funcție de obiectul spre care sunt îndreptate: *prestigiul* se referă la evaluarea indivizilor și a grupurilor, în timp ce *statutul* se referă la evaluarea socială a pozițiilor.

În epoca regatului dac, dealul *Cetățuie* de la Ardeu și, mai ales, culmea respectivei forme de relief au suferit o serie de intervenții care au modelat relieful pentru a sublinia prestigiul autorității locale – nobilul *tarabostes*. Privite dintr-o astfel de perspectivă, descoperirile arheologice de epocă dacică de la Ardeu dezvăluie o suită de detalii subtile care ne permit să distingem modul prin care se exprima statutul în comunitatea respectivă.

Prin comunicarea noastră, ne propunem să analizăm condițiile care, prin modelarea peisajului la Ardeu în epoca regatului dac, au contribuit la exprimarea publică a prestigiului aristocratic.

Elitele dacice din nord-vestul României la ele acasă

Horea Pop

Arheologia românească a fost preocupată de cercetarea civilizației dacice timp de peste 100 de ani. Arhitectura civilă a constituit un subiect mai puțin cercetat și exploatat. Mult mai spectaculoasă, arhitectura militară a atras atenția arheologilor datorită caracterului excepțional al descoperirilor referitoare la elitele dacice.

Cercetarea nord-vestului Daciei preromane a cunoscut o intensificare vădită mai ales după căderea comunismului. Aceasta a coincis, parțial, cu o continuare a naționalismului socialist, materializată prin finanțări consistente a cercetărilor privind civilizația dacică.

În urma reluării acestei cercetări la un nivel superior – atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ –, au fost abordate situri mai vechi (Măgura Moigradului), dar și noi, despre care informațiile erau extrem de precare și insuficiente. Este vorba de cercetarea complexului de așezări și fortificații de pe Măgura Șimleului, în punctele *Cetate* (1992-2022), *Observator* (1994-2025), *Uliul cel Mic* (2007-2013).

Cercetările au vizat probleme privind caracterul, cronologia și organizarea internă a siturilor. Investigațiile, realizate inițial sub formă de sondaje și continuate apoi pe suprafețe mai mari, au relevat o sumedenie de elemente constitutive ale locuirii dacice din siturile menționate (elemente de fortificație – palisade, șanțuri; locuințe, adăposturi, ateliere, gropi de provizii, gropi menajere, rituale).

Construcțiile civile ocupă un loc important în aceste descoperiri, oferind o imagine clară despre nivelul local atins de locuitorii așezărilor dacice fortificate din nord-vestul Daciei. Foarte probabil, construcțiile mai pretențioase, cu planimetrie mai complexă și inventar sofisticat, aparțin elitelor locale. Astfel de edificii, prezente în așezarea fortificată de pe Măgura Moigradului (sec. I p. Chr.), Măgura Șimleului-*Observator* (sec. I a. Chr.) și Măgura Șimleului-*Cetate* (sec. I p. Chr.) ne oferă o imagine complexă a *locuinței de prestigiu* destinate elitelor locale din spațiul periferic nord-vestic al Daciei preromane.

Statut și prestigiu în lumea sarmatică dintre Carpați și Prut: o reevaluare a elitelor

Lavinia Grumeza

 0000-0001-6076-5708

Studiul de față își propune o reevaluare critică a statutului social și a formelor de prestigiu în cadrul comunităților sarmatice din spațiul cuprins între Carpați și Prut. În literatura de specialitate, atât mai veche, cât și în unele contribuții mai recente, marcate de perspective tradiționaliste, aceste comunități au fost adesea caracterizate drept marginale, sărace și lipsite de elite, fiind considerate subordonate politic și cultural mediilor locale „superioare”, precum cele ale „dacilor liberi”. În această paradigmă, sarmații apar ca un grup cu impact redus și cu o capacitate limitată de a genera structuri sociale complexe.

Pornind de la reanalizarea unui corpus de aproximativ 250 de morminte, provenite din peste 15 muzee și colecții, cercetarea de față propune o lectură alternativă a realităților sociale sarmatice. Analiza integrată a contextelor funerare evidențiază existența unor morminte bogate, ritualuri funerare elaborate, înhumări centrale în tumuli de mari dimensiuni, dar și practici corporale distincte, precum deformarea craniană artificială, interpretată ca un posibil marker al prestigiului social. În acest cadru se disting, în sudul Moldovei, adevărate „Prunkgräber”, comparabile, din punct de vedere al arhitecturii funerare, al inventarului și al complexității rituale, cu celebrul mormânt de la Mocra (T2 M2).

Aceste elemente sugerează nu doar diferențieri sociale clare, ci și existența unor elite locale, articulate în jurul unei ideologii vizibile atât în inventarele funerare, cât și în organizarea necropolelor. În acest context, noțiunea de *prestigiu* este abordată ca o categorie socioarheologică distinctă, dar complementară statutului social, reflectată prin practici simbolice, rituale și corporale, precum și prin accesul diferențiat la produse de lux provenite din lumea mediteraneană. Contribuția își propune, astfel, să integreze lumea sarmatică regională într-un discurs mai larg privind elitele „barbare” în spațiul tiso-nistrean.

Structuri cu caracter militar și elite locale la Dunărea de Jos în epoca romană

Ovidiu Țentea

 0000-0001-5747-4192

Descoperirile arheologice din ultimii ani au furnizat date noi, relevante pentru înțelegerea mecanismelor de construire și afișare a statutului și prestigiului social în zona frontierelor romane de la Dunărea de Jos și în imediata lor vecinătate din Barbaricum. Aceste informații permit reevaluarea unor atribuiri tradiționale privind structurile cu caracter militar, civil sau funerar și conduc la reconsiderarea funcției unor complexe constructive, situate dincolo de limes, oferind un cadru nou de interpretare a relațiilor dintre prezența militară romană și elitele locale.

Prezentarea de față dezvoltă direcțiile de cercetare discutate într-o comunicare anterioară (2025), prilej cu care a fost inițiată colaborarea cu Lavinia Grumeza, abordând tema dintr-o perspectivă integrată. Comunicarea este concepută ca fiind complementară celei propuse de colega amintită și va analiza atât structuri atribuite anterior exclusiv controlului militar roman, cât și descoperiri relevante, asociate elitelor sarmatice, reinterpretate din perspectiva statutului și a prestigiului social.

Prin corelarea noilor date arheologice cu o analiză funcțională și contextuală, comunicarea își propune să evidențieze complexitatea peisajului arheologic din Barbaricum-ul dunărean și rolul acestuia în configurarea relațiilor de putere, reprezentare și prestigiu în epoca romană.

Vase de bronz de epocă republicană târzie din regiunea est-carpatică – semn al prestigiului social?

Vasile Iarmulski

 0000-0002-9013-1973

Octavian Munteanu

 0000-0001-9340-8002

Vasele de bronz, datorită exclusivității lor, joacă un rol important în numeroase culturi pre- și protoistorice, iar analiza circulației lor poate avea un impact major în delimitarea relațiilor sociale și religioase. Amintim, în acest sens, relatarea lui Herodot despre un marinăr, pe nume Kolaïos, care, după o călătorie de succes, a donat templului dedicat zeiței Hera un vas metalic (Herodot IV, 152), remarcând, în acest fel, succesul comerțului printr-un act ritualic. Prin această dedicație este subliniată interacțiunea dintre capitalul economic și cel simbolic. Respectiv, donarea unui vas de bronz poate duce la câștigarea prestigiului și, implicit, a unui statut social elevat.

În cadrul comunicării noastre, vom analiza vasele de bronz de epocă republicană târzie, descoperite în regiunea est-carpatică. Vom avea în prim-plan tipologia, tehnologia și contextele arheologice în care au fost descoperite asemenea recipiente, după care vom discuta, pe baza distribuției lor spațiale, despre semnificația socială a unor asemenea descoperiri.

Statut și prestigiu social în lumina „importurilor” provincial-romane din *barbaricum*-ul sud-est-european din perioada primelor trei secole ale erei creștine

Alexandru Popa

 0000-0002-3158-4374

Analiza descoperirilor de origine provincial-romană din *barbaricum*-ul sud-est-european indică faptul că pătrunderea acestora în zonele necucerite de romani reprezintă un proces complex, structurat atât temporal, cât și spațial. Ca și în multe alte cazuri, modelul cel mai pe larg răspândit pentru explicarea distribuției lor, în timp și spațiu, în afara Imperiului Roman a fost cel al unor obiecte de valoare deosebită, care ar trebui să reflecte prestigiul și statutul social ridicat al deținătorului lor.

În comunicare ne-am propus să prezentăm rezultatele analizei noastre pentru perioada secolelor I-III p. Chr., în interiorul spațiului cuprins între Carpați și Nistru. Ca urmare, aceasta indică faptul că piesele de calitate înaltă sunt o raritate în zona cercetată. De cele mai multe ori, este vorba despre bunuri produse la scară largă și de o calitate (percepută de noi ca fiind) medie sau chiar proastă. Multe dintre „importuri” creează impresia unor bunuri, produse – parafrazându-l pe K. Godlovski – *pentru gustul și buzunarul plebei barbare*, constatare făcută de el pentru „importurile” provincial-romane din faza de cronologie relativă *Eggers C1* în nordul și nord-vestul Europei.

Paradigma „bogăției” complexelor arheologice de origine neromană din *barbaricum*, ce ar decurge doar din prezența în ele a artefactelor de origine provincial-romană, trebuie reanalizată și, eventual, corectată sau, cu precădere, verificată pentru fiecare complex arheologic în parte.

Nu tot ce strălucește este aur: analize XRF la fibule cu piciorul întors pe dedesubt*

Vlad Vornic

Sergiu Matveev

 0000-0003-2796-7716

 0000-0001-8515-2852

În rândul artefactelor recuperate din așezările și cimitirele aparținând culturii Sântana de Mureș-Černjachov (SM-Č) fibulele ocupă un loc aparte, întrucât îmbină funcția utilitară de piese de port, indispensabile prinderii veșmintelor, cu rolul decorativ și cu un important potențial cronologic. Strâns legate de evoluția modei vestimentare și frecvent descoperite în complexe funerare și de locuire, acestea constituie indicatori esențiali pentru datarea și interpretarea contextelor arheologice. Printre tipurile cel mai frecvent utilizate de purtătorii acestei culturi din perioada migrației goților (a doua jumătate a secolului III - secolul IV p. Chr.) se evidențiază fibulele cu piciorul întors pe dedesubt și înfășurat, realizate din argint, bronz sau fier.

Comunicarea de față își propune să prezinte rezultatele analizelor XRF efectuate asupra a patru fibule din bronz, descoperite în două așezări aparținând culturii SM-Č – de la Cajba (r-nul Glodeni) și Rădoia (r-nul Sângerei). Analizele au evidențiat utilizarea unor aliaje complexe, bazate pe combinații variabile de cupru, zinc, staniu, argint și plumb, cu implicații directe asupra aspectului cromatic al pieselor. În cazul probelor de tip Cu–Zn–Sn, conținutul ridicat de cupru (aprox. 79-91%) conferă aliajului o culoare roșiatic-aurie, nuanța aurie fiind accentuată de un procent relativ ridicat de zinc, care situează aliajul la limita dintre bronz și alamă; prezența staniului tinde să întunece ușor culoarea, generând tonuri aurii mai calde, astfel încât piesele puteau fi percepute vizual ca apropiate de obiecte din aur.

Pentru probele de tip Cu–Zn–Sn–Ag, raportul elementelor determină o nuanță bronz-castanie mai caldă, argintul și staniu adăugând un discret reflex albicios-metalic. O structură similară a fost identificată și în cazul unei alte fibule, pentru care au fost prelevate probe atât de pe corp, cât și de pe resort, compararea rezultatelor indicând un procent mai ridicat de staniu și argint în structura resortului. Ipoteza unei eventuale argintări a suprafeței piesei nu poate fi însă confirma-

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”, la Universitatea de Stat din Moldova.

tă exclusiv prin analiza XRF, fiind necesare metode analitice complementare. Modelarea computerizată a culorii pentru proba de tip Cu–Zn–Sn–Pb indică o nuanță roșiatic-aurie-maronie, plumbul conferind aliajului un aspect mai închis și mai mat, cu o percepție cromatică „mai moale”.

În ansamblu, analiza XRF a evidențiat o situație complexă a structurii aliajelor, sugerând absența unei standardizări stricte a rețetelor metalurgice și existența unor practici de producție variate, probabil, asociate unor meșteri sau ateliere diferite, pe fondul utilizării metalului reciclat. Totodată, anumite tendințe comune în compoziția aliajelor și în efectul cromatic al pieselor indică difuzarea unor modele tehnologice și estetice pe arii largi, fără a putea susține, în stadiul actual al cercetării, o producție strict centralizată, concluzie care ar justifica extinderea eșantionului analizat.